

#3 2015 – 40 kr

KINA

R A P P O R T

Dokumentärfotografi i Kina

– propaganda, dokumentation och konst

Vin i Kina (del 2) | 10

Lars Nittves M+ i Hongkong | 14

Lee Kuan Yew och hans Singapore | 20

Många kunde i början av 80-talet skaffa sig en egen kamera, Guangzhou 1982. Foto: av An Ge.

Fotografi i Kina:

Propaganda, samballdokumentation och konst

Denna artikel beskriver kort fotografiets utveckling och form i Kina sedan 1949 samt introducerar ett par nya utställningar med samtida dokumentärfotografi och fotokonst. I höstas visade Shanghai Minsheng konstmuseum en utställning med 52 fotografers verk från perioden 2009-2014 och gav också ut en gedigen utställningskatalog. I mars i år öppnade en utställning på UCCA i Peking som ställde ut fotoböcker från sen-Qing till idag, baserad på den nya boken *The Chinese Photobook* (utgiven på engelska i maj och på kinesiska i juni).

Text Marina Svensson

Fotografi som tidsdokument

Kinesiskt fotografi, liksom oberoende dokumentärfilm som jag skrev om i Kinarppport 2, 2011, är ett fönster för att förstå de dramatiska förändringar som Kina genomgått sedan 1949. Fotografi som tidsdokument uppstår i mötet mellan individuella kinesiska fotografers visuella språk, de skiftande konstnärliga och politiska ramar formulerade av kommunistpartiet, och den socio-ekonomiska verklighet som fotograferna lever i. Det är uppenbart att politik i hög grad påverkat kinesiskt fotografi. Sedan 80-talet har dock de snabba samhällsförändringarna, individualisering mer generellt och utländska influenser inneburit att kinesiska fotografier delvis frigjort sig från de politiska restriktionerna och det tidigare rigida bildspråket. Den kinesiska staten använder fortfarande fotografi i propagandasyfte, men enskilda fotografier har idag större frihet att dokumentera sin omvärld och skapa mer personlig fotokonst. Framväxten av nya informations- och kommunikationsteknologier, såsom digitalkameror, mobilkameror, internet och sociala medier, har inneburit både nya möjligheter och utmaningar för fotokonsten. Den nya digitala teknologin innebär också att allt fler kineser kan skapa och cirkulera sina egna bilder och bryta regimens visuella monopol.

Fotografi i kommunistpartiets tjänst: Propaganda och fotojournalistik

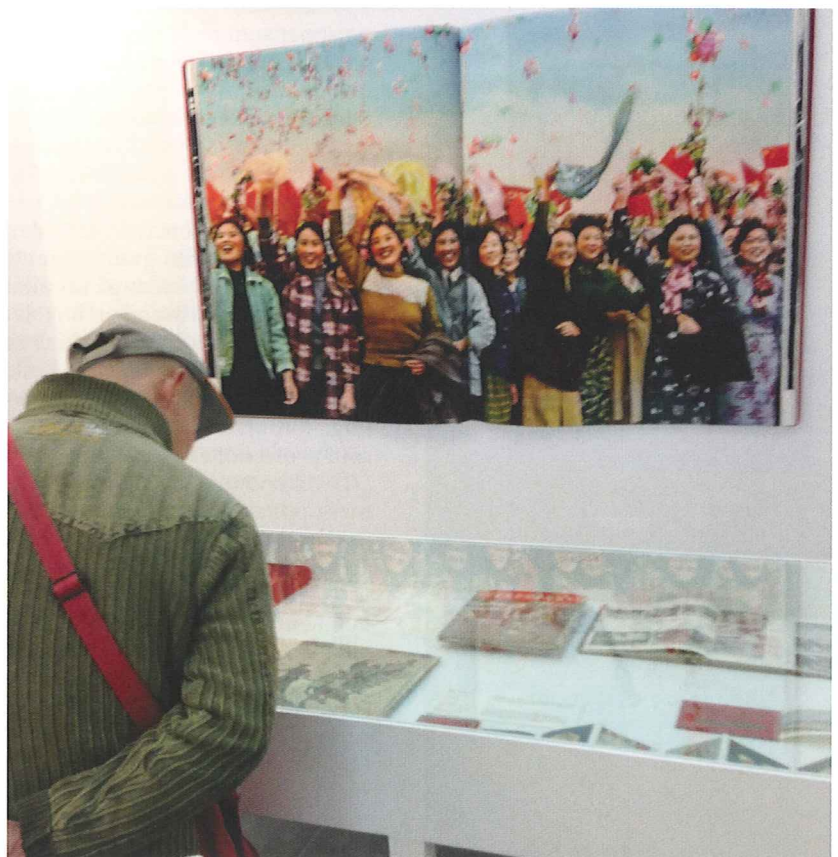
Det kinesiska kommunistpartiet insåg tidigt vikten av visuell propaganda för revolutionsarbetet och byggandet av det Nya Kina. Man har använt sig av en rad olika visuella uttrycksformer – såsom träsnitt, måleri, fotografi och film – för att sprida det ideologiska budskapet och förmedla den ”rätta” bilden av det nya socialistiska samhället. Kommunistpartiet satsade både på utbildning av fotografier och skapandet av nya plattformar för att nå ut till en bred publik. S.k. bildtidningar där fotografi hade en central plats kom att bli en viktig plattform som riktade sig både till inhemsk och utländsk publik. Den första bildtidningen var Jin-Cha-Ji Bildtidning som grundades redan 1942. Den första generationen av fotografier som Sha Fei och Wu Yinxian publicerade sina bilder i denna tidning och kom att präglade estetiken när det gällde fotografering som propaganda. Flera fotoutställningar sattes också upp och cirkulerade i skolor och på offentliga platser. Många av dessa fotografier fokuserade på och lyfte fram Mao Zedong som den stora ledaren, dokumenterade den Röda

” *Kinesiska fotografier är noga regisserade och tillrättalagda. Långt före Photoshop jobbade kinesiska fotografier och bildredaktörer aktivt med att förbättra och retuschera foton.*

Arméns heroiska kamp samt folkets stöd och upppoffringar i denna kamp. Några av dessa tidiga fotografier kom sedan att fungera som ”hovfotografier” med uppgift att fotografera politiska ledare och viktiga händelser som t.ex. utropandet av Folkrepubliken grundande.

Efter 1949 formaliserades och institutionaliserades fotografering inom ramen för propagandaarbetet. Det skedde t.ex. med skapande av nya bildtidningar som Folkets bildtidning (1950), upprättandet av en pressfotoavdelning på Xinhua nyhetsbyrå (1953) och etablerandet av Den kinesiska nationella fotografiföreningen (1956). I olika dokument och böcker fastslogs att fotografens uppgift, liksom för journalister och konstnärer, var att ge en positiv och politiskt korrekt bild av det kinesiska samhället. Fotograferna fick därför till uppgift att dokumentera arbetet med att bygga det

Nya Kina och fotograferade byggandet av stora infrastrukturprojekt, nya fabriker och industriella genombrott samt det goda livet i folkkommunerna. I samband med 10-årsdagen av Folkrepublikens grundande 1959 publicerades t.ex. speciella fotoböcker som dokumenterade framstegen. Flera fotoböcker gavs ut i olika praktutgåvor som gavs till besökande dignitärer. Kinesiska fotografier är noga regisserade och tillrättalagda. Långt före Photoshop jobbade kinesiska fotografier och bildredaktörer aktivt med att förbättra och retuschera foton. Det innebar att man i många fall även monterade ihop olika bilder, och lade till en bättre bakgrund eller detaljer, och ibland plockade bort personer som hade gjort sig politiskt omöjliga. Det var t.ex. vanligt att retuschera Mao Zedong så att hans ansikte blev speciellt ljus och strålande och därför drar till sig betrak-

Fotoböcker från 1959 på utställningen The Chinese Photobook i Peking. Foto: Marina Svensson.

tarens blickar. Konstnären Zhang Dali har nyligen grävt i arkiven och ställt ut både de ursprungliga fotografierna och de retuscherade slutresultaten (t.ex. på Minsheng konstmuseum 2014).

Det var inte så många "vanliga" kineser som innan reformperiodens början ägde en kamera. Det var främst journalister, kulturella institutioner och propagandaavdelningar som hade tillgång till kameror och film. Fotografen An Ge (Peng Zhenge) berättade dock för mig att hans första kamera var en gammal tysk apparat som hans morbror köpt begagnad i Peking på 60-talet. An Ge använde den sedan under kulturrevolutionen när han var utskickad till landsbygden i Yunnan-provinsen. När han 1979 fick jobb som fotojournalist utrustade hans arbetsgivare honom med en kamera, men han fick hushålla med filmen då det var en bristvara. I de statliga fotoateljéer som många familjer använde sig av slog den ideologiska renlärligheten igenom även när det gällde familjeporätt. I dessa fotografier bär man ofta Maoknappar och håller i Maos

lilla röda bok, och fotografiet prydes även med något lämpligt Maocitat.

Det fanns alltså fram till 80-talet en stark kontroll över både vem, vad och hur man fotograferade, som berodde dels på bristen på kameror och film, dels på den politiserade estetiken som definierade vad och hur man skulle fotografera och var man kunde publicera sina bilder. Även om en del av förstörelsen under kulturrevolutionen har dokumenterats i propagandafotografier finns det ytterst få alternativa visuella minnen som visar brutaliteten och de mörka sidorna under Mao Zedong. Wang Jianyao, som skildras i Hu Jies dokumentärfilm *Though I am Gone*, är en av de få som vågade fotografera hur kulturrevolutionen drabbade hans familj när rödgardister dödade hans fru. Trots den politiska risken beslutade Wang att fotografera sin frus döda kropp och de slagord och posters som rödgardisterna satt upp i deras hem.

En ny generation fotografer och ett nytt bildspråk: Framväxten av kritisk fotojournalistik och foto som konstform efter 1976

Zhou Enlais död 1976 fick sörjande att samlas på Himmelska fridens torg för att lägga ner kransar, hålla tal och läsa upp dikter till hans minne. Några unga personer som hade tillgång till kameror drogs också dit för att hedra Zhou Enlai och dokumentera detta historiska ögonblick. Regimen kritiserade först demonstranterna för att vara kontrarevolutionära, och därför var det förenat med en stor risk att närvara och fotografera. När demonstrationerna omvärderades plockades dessa fotografier fram ur gömmorna och visades på utställningar och publicerades även i en bok. Det var första gången för en mer kritisk och självständig fotojournalistik i Folkrepubliken Kinas historia. Många av dessa unga fotografer kom sedan att fortsätta som professionella.

De ekonomiska reformerna och det mer öppna politiska klimatet efter 1978 innebar att fler kineser hade möjlighet att köpa kameror, och att en mer kritisk fotojournalistik och friare fotokonst kunde utvecklas. Många fotoentusiaster ville liksom denna periods författare och konstnärer ge en sannare och mer personlig bild av verkligheten. Fotografer verksamma på tidningar och nyhetsbyråer började nu också dokumentera de snabba förändringarna i samhället och ifrågasätta den rådande bildestetiken. En av dessa fotojournalister var An Ge i Guangzhou vars foton från tidigt 80-tal dokumenterade de snabba förändring-

arna i södra Kina. An Ge var också medlem i en av de många inofficiella fotosällskap som fotoentusiaster nu satte upp runt om i landet. Man träffades för att diskutera fotografi och ordnade även utställningar i privat regi. Den första av dessa utställningar var *Natur, samhälle, människa*, som sattes upp 1979 i Peking. En katalog publicerades också. Den återfinns både i utställningen och i boken *The Chinese Photobook*. Fotograferna fokuserade på vardagsliv och började också experimentera med ett friare och personligare bildspråk. En av dem som ställde ut i Peking var t.ex. Zhang Yimou som då var student vid Pekings filmakademi.

Före Folkrepubliken grundande hade en rad kända västerländska fotografer som Robert Capa, Marc Ribaud och Henri Cartier-Bresson besökt Kina. Dessa och senare generationer av utländska fotografer återupptäcktes först under 80-talet då de fick stor betydelse för den kinesiska fotokonstens utveckling. Flera tidskrifter rörande fotografi har sedan 90-talet etablerats och många fotoböcker har getts ut och visas på utställningen. Ett viktigt genombrott inom kinesisk fotografi var utställningen *Humanism i Kina*, som 2003 visades på Guangzhous konstmuseum och senare även i Shanghai och Peking. Guangzhous konstmuseum var också den första officiella konstinstitution som visade intresse för fotografi som konstform och började bygga upp en fotografisamling. Idag finns det flera privata fotogallerier och konsthallar som regelbundet visar fotoutställningar. Ett av de första fotogallerierna var *Three Shadows Photo Gallery* i konstområdet 798 i Peking. Det har också vuxit fram ett antal internationella fotofestivaler varav den i Pingyao är den största och äldsta.

Samtidsfotografi och personliga berättelser: Fotografi i Kina idag

Många fotografer som drivs av ett uttalat socialt patos och samhällsengagemang har sedan 90-talet kommit att dokumentera marginaliserade grupper och problem i samhället. Lü Nan har t.ex. i en rad uppmärksammade fotoböcker och utställningar fokuserat på olika grupper som bortglömda personer på mentalsjukhus, katoliker på Kinas landsbygd och minoriteter. Lü Nan är medlem av den prestigefyllda fotoagenturen *Magnum*. En annan fotograf som rönt internationellt erkännande är Lu Guang som framförallt är känd för sina bilder av miljöförstörelse. Hans fotografier har publicerats i *National Geographic* och han har också haft flera

Fotografen An Ge med sin första egna kamera.

Stålverk i Hebeiprovinsen, 2008. Foto: Lu Guang.

separatutställningar i Kina (bl.a. på utställningen i Shanghai 2014). Lu Guang har också samarbetat med miljöorganisationer som Greenpeace. Utställningen i Shanghai förra året visade på den stora tematiska och formmässiga bredden inom dagens kinesiska fotografi med exempel från landets mest etablerade fotografer och från en lovande yngre generation. Många fotografer fokuserade på den dramatiska förändringen av det kinesiska landskapet och urbaniseringen, medan andra mer utforskade sin egen identitet och personliga historia. En del av fotograferna använde sig av nya digitala teknologier, bl.a. experimenterade de med "selfies" och videoinstallationer, medan andra var mer förankrade i den analoga fotokonsten, och ytterligare andra inkorporerade element av traditionellt måleri i sina arbeten. Utställningen använde sig också av digitala hjälpmedel för att fördjupa besökarens upplevelse. Man kunde vid vissa fotografier scanna av en QR-kod via den sociala media-appen WeChat och lyssna på ytterligare information om fotografiet, och sedan skicka detta till vänner i ens sociala nätverk, som

alltså kunde dela upplevelsen och både se fotografiet och lyssna på inspelningen utan att fysiskt besöka utställningen.

Utställningen *The Chinese Photobook* avslutar sin exposé över fotobokens historia i Kina med en rad personliga och konstnärliga fotoböcker från senare tid. En del fotografer har experimenterat med bloggar och sociala medier för att nå ut till en ny och bredare publik, samtidigt som de idag också har möjlighet att ställa ut på privata gallerier och trycka sina egna fotoböcker som t.ex. kan köpas på internetsajten Taobao. Samtidigt med denna utveckling bland mer professionella fotografer är många kineser ivrigt sysselsatta med att fotografera sin vardag och posta sina bilder på WeChat, Weibo och andra sociala medier. Kinesisk fotojournalistik och fotokonst är ett dynamiskt fält som man önskar att också en svensk publik skulle kunna få ta del av.

Referenser

Contemporary Photography in China, 2009-2014. 2014. Utställningskatalog Minsheng konstmuseum.

Parr, Martin and Wassink Lundgren 2015. *The Chinese Photobook*, Aperture, New York.

Roberts, Claire, *Photography and China*. 2013. Reaktion Books, London.

Fotogallerier och utställningar

Three Shadows, Peking, <http://www.threeshadows.cn/>

The Chinese Photobook, UCCA, Peking, <http://ucca.org.cn/en/exhibition/chinese-photobook/>

The Chinese Photobook (en mindre utställning än den i Peking), *The Photographer's Gallery*, London, tom 5 juli 2015, <http://thephotographersgallery.org.uk/the-chinese-photobook-4>

Marina Svensson är professor i moderna Kinastudier vid Lunds universitet. Hennes forskningsområden omfattar frågor om mänskliga rättigheter och kulturarv, dokumentärfilm samt olika aspekter på Kinas digitala utveckling.